

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ

О томе да грех потиче од лакомислености а добродетељ од ревности, и да онеме ко пази, штету не могу да нанесу ни зли људи ни сам ђаво; још о Адаму и Јову.

Недавно смо вашој љубави беседили о ђаволу, док су други у то време седели у позоришту и гледали ђавољи празник. Они су слушали блудне песме, а ви сте пазили на духовне поуке. Они су кушали ђавоље гадости док сте ви уживали у духовном миру. Ко их је на то подстакао? Ко је овце одвојио од свештеног стада? Није ли и њих обмануо ђаво? Како то да вас није обмануо? Ви и они сте једнаки људи, разуме се - по природи. И ви и они имате исту душу, исте природне потребе. Како то да онда нисте исти и у делима? Тако, што немамо исту вољу и ви и они - зато су они обманути, а ви нисте. Ово говорим, опет, не да бих правдао ђавола, него да бих вас ослободио од грехова. Зао је ђаво, то и ја прихватам, али он је зао за себе, а не за нас, само ако смо пажљиви. То је особина греха: он је погубан само за оне који га чине. Добродетељ наравно није таква: она може да донесе корист не само онима који је упражњавају него и ближњима. Не бих ли те уверио да је онај ко је зао - зао само за себе, док је добар - добар и за друге, нудим ти сведочанство из Прича. Сине, ако зао будеш, сам ћеш потрпети зла; ако будеш мудар, себи ћеш бити мудар и простодушноме (Пр С. 9,12). Они су преварени у позориштима, а ви нисте: то је најважнији опитни доказ, то је јасно сведочанство и неспоран аргумент за тврдњу да у свему одлучује воља. Овим доказом се послужи и ти. Кад видиш да човек живи порочно и чини сваки грех, а при том се жали на Промисао Божији и говори даје тобоже Он предао нашу природу неизбежном удесу и судбини, као и гневној власти демона, кад видиш да тај човек у свему скида кривицу са себе и сваљује је на Творца и Промислитеља васељене, онда му загради уста, али не речима него делом, тако што ћеш му показати човека истог као и он који живи у добродетељима и како доликује. Нису неопходне многе речи, складан поредак доказа, логично закључивање; доказ је у делима. Реци му: и ти си слуга и он је слуга; и ти си човек и он је човек; у истом свету живиш, под истим небом, храниш се истом храном: како онда ти живиш порочно а он у добродетељима? Бог је злима зато и допустио да се помешају са добрима, и није дао злима једну земљу, а добре сместио у другу васељену, него је помешао једне са другима како би људима пружио велику корист. Добри још више показују своју славу онда када се налазе међу онима који их спутавају да живе праведно и који их вуку према греху, а ипак се чврсто држе добродетељи. Јер треба и подвајања да буду међу вама, да се покажу који су постојани међу вама (1. Кор. 11,19). Дакле, Бог је злима зато и допустио да буду међу добрима, да би добро јаче

засијало. Видиш ли каква је корист? Уосталом корист није од злих, него од одважности добрих. И Ноју се дивимо не само зато што је био праведник и што је био савршен, него и зато што је усред тог развраћеног и грешног народа сачувао добродетељи (врлине), онда кад пред собом није имао пример за њих, када су га сви вукли ка пороку а он је у свему ишао насупрот њима. Зато није речено једноставно: Ноје беше човек праведан и безазлен, него је додато: свога века (Пост. 6,9). И дрвеће постаје снажније када га њишу ветрови са супротних страна. Зли такође имају користи од општења са добрима, јер их се стиде, црвене, неугодно им је, и, чак иако не оставе грех, у крајњој линији, чине га скривено. А то што они зло више не чине безобзирно није мала ствар - живот других људи "олакшава" њихову порочност. Слушај шта каже зли о праведнику: тешко нам је и да га видимо (Прем. 2,15). Није безначајан ни почетак исправљања, када присуство праведника мучи зле; они то не би ни говорили да их лик праведника није приморао на то. А мучење и подстицање савести услед присуства праведника представљаће за њих велику препреку да зло чине бестидно. Видиш ли колико је користи добрима од злих и злима од добрих? Зато их Бог није одвојио него је пустио да се мешају међу собом.

2. Исто морамо да кажемо и за ђавола. И њега је (Бог) оставио овде зато да би теби дао снагу, да би подвижник задобио већу славу, да би борба била важнија. Дакле, када неко буде питао: зашто је Бог оставио ђавола? овако му одговори: будне и пажљиве ђаво не само да никако не може да повреди, него им још доноси и корист, мада не својом вољом, будући да је она зла, него због одважности тих људи, јер они се његовим злом користе како треба. И са Јовом се (ђаво) није борио зато да би га учинио још славнијим, већ - да би га оборио: он је зао по своме хтењу и намери; ипак, никако не може да повреди праведника, напротив, овај ће од борбе добити још већу корист - као што смо већ доказали: демон ће показати своју злобу, а праведник своју одважност. Али, рећи ћеш, он многе и обара? По њиховој слабости, а не својом снагом. И то су многи већ доказали. Дакле, исправи своју вољу и никада ни од кога нећеш претрпети штету, напротив, добићеш још и највећу корист, не само од добрих него и од злих. Зато је, како сам раније већ рекао, Бог и допустио људима да буду заједно, а нарочито добри са злима, да би они и ове привлачили својој добродетељи. Слушај шта Христос каже ученицима: Царство небеско је као квасац који узме жена и мешне у три копање брашна док не ускисне (Мт. 13,33). Праведници имају силу квасца, тј. да зле чине истим онаквим какви су они сами. Праведника је као и квасца мало, али та малобројност не штети тесту, напротив, и са мало квасца све се тесто укисели (1. Кор. 5,6). Управо тако и сила праведника није у њиховом броју, него у благодати Духа Светога. Апостола је било дванаест - видиш ли како је мало квасца? Цела васељена била је у неверовању - видиш ли како је много теста? Али њих дванаест обратило је целу васељену. Квасац и тесто једнаке су природе, али не и једнаких својстава: зато је зле Бог оставио међу праведницима, да

би они, будући да су исте природе као и праведници, постали овима једнаки и по хтењу (примером до покајања, прим. прир).

Памтите то, заграђујте уста лењима, слабима, небрижљивима, онима који се склањају пред напорима које захтевају добродетељи, онима који криве заједничког Владика. Не додајте други, још тежи грех. Није тако опасно - грешити, као што је опасно - после греха кривити Господа. Потруди се да пронађеш кривца за грех и видећеш да то није нико други до ти који си и починио грех. За све је потребна добра воља: ово сам вам доказао не голим умовањем, него на примерима нама сличних слугу који су живели у овом свету. Овим доказима користи се и ти; јер тако ће и нама да суди заједнички Владика. Прихватите ову врсту доказа и нико неће бити у стању да вас оспори. Ако неко блудничи, покажите му другога који живи целомудрено. Ако неко зеленаши и отима туђе, покажи му онога ко даје милостињу. Ако се неко предао зависти и мржњи, покажи му онога које слободан од ових страсти. Ако је неко гневан, покажи му онога ко уме да се савлада. Треба не само прибегавати древним повестима него и узимати савремене примере, јер и сада, по благодати Божијој, постоје подвизи који нису мањи од пређашњих. Ако неко не верује Светом Писму и сматра га лажним, ако не верује да је Јов био такав (каким је представљен), покажи му другог човека који животом подражава овог праведника. Тако ће Господ и нама да суди: Он ће поставити слуге са другим таквим слугама и донети пресуду не по Своме суду, да не би неко опет стао да говори као онај слуга који је добио таланат и уз њега вратио оптужбу: Господару, знао сам да си тврд човек (Мт. 25,24). Требало би да уздише због тога што није удвостручио таланат, а он је починио још тежи грех, додавши својој немарности и клевету на господара. Шта заправо он каже? Знао сам да си тврд. Несрећниче и бедниче, незахвални и немарни! Требало је да окривиш себе због лењости и тако донекле умањиш свој пређашњи грех, а ти си томе додао још и оптуживање Господара; тако си, уместо таланта, удвостручио грех.

3. Бог је ставио слуге једне са другима зато да би једни судили другима, и да последњи, будући да им суде први, не би могли више да криве Господа. Зато (Господ) каже: јер ће доћи Син Човечији у слави Оца Свога (Мт. 16,27). Види једнакост славе; јер није рекао:

"у слави сличној Очевој", него: у слави Оца Свога. И сабраће се пред Њим сви народи (Мт. 25,32). Страшни суд - страшан је за грешнике и оне који су криви, док је, напротив, прижељкиван и угодан за оне који за собом имају добра дела! И поставиће овце са десне стране Себи, а јарад с леве (Мт. 25,33). И једни и други су - људи. Зашто су једни овце, а други јарад? Не због различитости природе, него због различитости воље. Зашто се они који не дају милостињу називају јарићима? Зато што је та животиња бесплодна

- не даје корист ономе ко је поседује ни у млеку, ни у приплоду, ни у вуни, пошто због свог узраста уопште није погодна за доношење било каквог

плода. Ето зашто Христос оне који не доносе плод, тј. милостињу, назива јарићима. А оне које ће поставити с десне стране Себе назива овцама Јер оне обилно доносе добит - вуну, приплод, млеко. Шта (Господ) каже овима? Видели сте ме гладног и нахранили, видели сте ме наог и оденули, видели сте ме као путника и примили сте ме. А онима (ће рећи) супротно, иако су и ови и они једнако људи, иако су и ови и они примили једнака обећања, иако и пред једнима и пред другима стоје једнаке награде за добра дела, иако је и једнима и другима Он дошао једнако наг и сиромашан, једнако као путник: све је једнако и за оне и за ове. Зашто онда њихов крај није једнак? Зато што немају исту вољу - она је направила такву разлику. Ето зашто су они пошли у пакао а ови у Царство. Када би код оних кривац за грех био ђаво, онда они не би били подвргнути казни, јер је други сагрешио и подстакао их (на грех). Јеси ли видео овде и грешнике и праведнике? Јеси ли приметио како су (грешници) видећи себи сличне (праведнике) присиљени да ућуте? Пређимо онда и на други пример. Било је - каже - десет девојака (Мт. 25,1-11). И овде, опет, по својој вољи чине добро, и по својој вољи греше, да би кроз поређење видео грехе једних и добродетељи других: јер поређење предмет чини јаснијим. Девојке су и ове и оне. Ових је пет и оних пет. И једне и друге имају светиљке; и све очекују женика. Зашто су једне ушле у двор а друге нису? Зато што су ове биле нечовечне а оне кротке и човекољубиве. Видиш ли и овде даје кривац за такав исход воља, а не ђаво? Видео си како се доноси пресуда и одлука кроз поређење сличних са сличнима? Тако ће слуге да суде себи сличним слугама. Ако хоћеш, показаћу ти и поређење оних који нису слични једни другима. Поређење оних који нису слични врши се зато да би оптужба била очигледнија. Ниневљани ће устати на суд са родом овим и осудиће га (Мт. 12,41). Они којима се суди више нису једнаки: једни су странци а други Јудејци; ови су имали на располагању пророчке поуке, док они никада нису слушали реч Божију. Али разлика није само у томе, него такође и у томе што је онде долазио слуга (Јона), а овде Владика, и што је онај, када је дошао, пророковао о разрушењу (Ниневије), док је Овај благовестио о Царству небеском. Које пре дужан да поверује: странац, који не зна и који никада није слушао Божанско учење, или они који су се од младости сладили пророчким књигама? Свакоме је очигледно да би пре требало да поверују Јудејци. Али, догодило се супротно. Ови нису поверовали Господу Који је објављивао Царство небеско, док су они поверовали слуги који је претио уништењем, да би се тако јасније показала и послушност оних (Ниневљана) и зла ћуд ових (Јудејаца). Шта ће ту демон? Шта ће ђаво? Шта ће усуд? Шта судбина? Зар није свако сам био кривац и за свој грех и за своју добродетель? Да Јудејци сами нису били криви, Христос им не би рекао: осудиће род овај, нити: царица јужна устаће на суд с родом овим (Мт. 12,42). Тако, не само да народи осуђују народе, него често и један човек осуђује цео народ, када они који су пре

могли да подлегну превари устају против ње, а они који би свакако требало да јој одоле бивају савладани. Зато смо се (сада) сетили Адама и Јова. Опет треба да се вратимо на тај предмет, како бисмо доказали и остало. Адама је ђаво напао само речима, док је Јова напао и делима; овоме је одузео сво богатство и децу, а ономе није узео ништа, ни мало ни велико. Али најбоље ће бити да размотримо и саме његове речи и начин на који је напао. Дошла је -каже-змија,и рекла Еви:је ли истина да је Бог казао да не једете са сваког дрвета у вршу (Пост. 1,3)? Овде, дакле, змија, а тамо, код Јова - жена: велика разлика постоји и међу саветницама; једна је потчињена (змија) а друга животни друг (Јовова жена). Видиш ли какав је то неопростив грех? Њу (Еву) је преварила потчињена, а њега (Јова) није могла да превари ни помоћница у животу. Погледајмо још шта каже змија: је ли истина да је Бог казао да не једете са сваког дрвета? Али, Бог није рекао то, него супротно. Види сад лукавство ђавоље: он је рекао оно што Бог није рекао, како би сазнао шта је заправо Бог рекао. А жена? Уместо да му затвори уста, да му не одговара, она је, из лудости, рекла вољу Господњу и тако пружила ђаволу снажан ослонац.

4. Гледај какво је зло непромишљено веровати непријатељима и онима који те мрзе! Зато је Христос рекао: Не дајте светиње псима; ниши бацајте бисера својих пред свиње, да их не погазе ногама својим, и окренувши се не растргну вас (Мт. 7,6). А то се догодило са Евом: светињу је бацила псу, свињи (ђаволу), а он је те речи погазио и, окренувши се, растргнуо жену. Овде обратите пажњу на то да је жена била у стању да открије превару. Истога часа, ђаво је објавио непријатељство и рат против Бога, истога часа почео је да говори против (Њега). Нека си испрва, када је он желео да сазна вољу Божију, и говорила с њим; али зашто си га слушала после, када је почео да говори против (Бога)? Бог је рекао: смрћу ћете умрети, а он је рекао: нећете умрети. Има ли веће противречности од ове? Како је требало препознати непријатеља и противника, ако не по томе што је говорио супротно од Бога? Ваљало је одмах утећи од отрова и побећи од замке. Нећете ви умрети. - каже ђаво - Него зна Бог да ће вам се у онај дан кад окусише с њега (са дрвета) отворити очи, иа ћете постати као богови и знати шта је добро а шта зло (Пост. 3,4-5). Обећањем већег (ђаво) је (прародитељима) одузео и оно добро које су имали у рукама; обећао је да ће од њих направити богове, а потчинио их је власти смрти. Дакле, зашто је жена поверовала ђаволу? Шта је добро видела у њему? Зар ти није било довољно високо достојанство Законодавца, тј. што је Он Бог, Творац и Саздатељ, а онај је ђаво и противник? Но, и када га не бих назвао ђаволом - јер ти си мислила да је у питању просто змија - зар је по твојој змију требало удостојити тако отвореног разговора, да јој објавиш чак и вољу Господњу? Видиш ли да је (жена) могла да открије обману, али она то није хтела? Бог је пружио довољно доказа Своје доброте и на делу је показао Своју брижност: створио је човека ни из чега, удахнуо му живот, створио гаје по лику Својем, поставио га за господара над свим што је на земљи, дао

му је помоћницу, настанио га у рају, и, допустивши му да једе са сваког другог дрвета, забранио му је да се дотиче само једнога, па и то за његово добро. Ђаво пак није показао никакво добро, ни велико ни мало, само је голим речима и пустим надама обмануо жену. Ипак, жена је више поверења поклонила ђаволу неголи Богу Који је на делу показао своју доброту. Поклонила је поверење ономе који јој је понудио само голе речи и ништа више. Видиш ли да је до обмане дошло само услед безумља и небриге, а не услед принуде? Да би то јасније схватио, слушај како Свето Писмо окривљује жену. Оно не каже да је (жена) јела пошто је била обманута, него - видећи да је род на дрвету добар за јело и да га је милина гледати (Пост. 3,6). Кривица је до неуздржаног погледа (жене), а не само до обмане од стране ђавола: жена је поражена сопственом похотом, а не поквареношћу демона. Стога и није добила опроштај, него је - пошто је рекла: змија ме превари, те једох (Пост. 3,13) - била тешко осуђена, јер је имала могућности да не падне. А да би ти то било још јасније, вратимо се на Јова, вратимо се од побеђених на победника, од поражених на онога који је одолео: он ће оснажити нашу ревност да бисмо могли да дижемо руку на ђавола. Тамо је лагала змија, и успела је; а овде жена, и није успела, иако би се рекло да је она то пре била у стању да учини него змија. При томе, овај напад на Јова догодио се након што су му погинула деца, након што је изгубио богатство, након што му је пропало целокупно имање. А тамо ничега од свега овога није било: Адам није изгубио децу и није био лишен имања, него је живео у рају радости, користио је свакојака дрва, изворе, реке и многе друге угодности. Код њега није било ни напора, ни болести, ни брига, ни увреда, ни подсмеха, ни других безбројних патњи које су се обрушиле на Јова. Ипак, иако ничега од тога није било, Адам се спотакао и пао. Није ли очигледно да је он пао из немара? Да је и он уз духовну пажњу храбро остао на ногама, као Јов када су се на њега обрушиле све несреће и патње, сигурно би одолео.

5. Тако, љубљени, и од једнога и од другог можеш да добијеш велику корист: чувај се да не би подражавао Адама, знајући колико се зала рађа из небриге; побожно се угледај на Јова видећи колико добара долази од брижљивости. Увек на уму имај то овенчавање победника, па ћеш у свакој невољи и беди добити достојну утеху. Овај блажени и одважни стоји на углед целој васељени; он невољама које су га снашле свакога опомиње да треба одважно да подноси све што му се догоди, и да не поклекне ни пред једном несрећом која га задеси. Заиста нема ни једног људског страдања за које се од Јова не би могла добити утеха. Сва страдања која постоје по целој васељени сабрала су се у једно и обрушила на њега самога. Како ће опроштај добити онај ко не може са благодарењем да поднесе ни делић његових несрећа - несрећа које нису само део постојећих, већ све људске несреће заједно? А да ти моје речи не би изгледале као преувеличавање, размотримо понаособ сваку од несрећа које су му се догодиле, и потврдимо оправданост онога што говорим. Ако вам одговара, на првом

месту изнесимо оно што је најтеже од свега - несрећу и патњу која долази од ње - оно што оплакују сви људи, свуда. Дакле, ко је несрећнији од Јова? Није ли он био беднији чак и од оних који леже у бањама, који спавају у пепелу, и уопште - беднији од свих људи? Они имају макар једну одећу, а он седи наг, па и ту једину одећу коју је по природи имао - одећу тела - ђаво је целу испрљао силним гнојем; ови, опет, сиромаси, налазе се у сени бањских кровова, док је он све време проводио под отвореним небом, без икакве заштите; и што је најважније, они су свесни да иза себе имају много чега лошег, док он није знао ни за шта од тога, тако да за сваку од несрећа које су га задесиле треба приметити да њему нису били познати њихови узроци, што је још више повећавало његову тугу и патњу. Ови су дакле, као што сам рекао, могли себе у многоме да окриве за оно што их је снашло, а свест о томе да је казна праведна доста ублажава несрећу, но Јов је био лишен и те утехе, јер он је, после живота испуњеног добродетељима, био подвргнут таквим казнама какве заслужују само највећи злочинци. Ови наши сиромаси, сироти су одавно и од почетка су се упознали са бедом, док је Јов у беду пао изненада и неочекивано. Као што познавање узрока несреће пружа веома велику утеху, тако је живот у беди лакши за онога ко је од почетка навикао на њу. Праведник је био лишен и једне и друге утехе, и опет није пао. Јеси ли видео како је дошао до крајње беде, до беде од које нема веће? Уствари, шта може бити бедније од онога ко је наг, а нема ни кров над главом? Тако, када себе видиш у невољама, сети се страдања овог праведника, па ћеш се истога часа пренути и одагнати сваку жалосну помисао. Људи већ и само ову једну несрећу (сиромаштво) сматрају основом сваке беде. Друга после ње, или боље - пре ње, јесте страдање тела (услед болести). Ко је и када био тако болестан (као Јов)? Ко је имао или на другоме видео такве ране? Нико. Његово тело је из часа у час пропадало; из свих удова, као из извора, у непрекидном току излазили су црви; одасвуд се осећао најстрашнији смрад; постепено исцрпљивање и пропадање тела услед таквог труљења чинило је и саму храну непријатном; његова глад била је чудна и необична, јер због тога није могао ништа да окуси. Чега се душа моја није хтела дотакнути, шо ми је јело у невољи (Јов. 6,7) - говорио је он. Према томе, човече, кад паднеш у болест, сети се тог тела, тог светог тела: тачно - оно је било свето и чисто, иако је на њему било толико рана. Ако неко у рату неоправдано и без икаквог разлога буде обешен на дрво и тучен по боковима, нека не сматра то за своју срамоту и нека не иде на горе, већ нека уместо тога себи представи овог светог. Али зар таквоме утеху неће представљати увереност у то да му је невољу послао Бог? Ова гаје помисао нарочито обеспокојавала и узнемиравала - помисао на то да је праведни Бог, Кога је он увек угађао, устао против њега. Тачно је, он није могао да нађе никакав ваљан разлог за своје несреће. А када је после сазнао разлог, погледај какву је богобојажљивост показао. Када га је Бог упитао: хоћеш ли ши уништити Мој суд? Хоћеш ли Мене осудити да би себе оправдао (Јов. 40,3)? Јов је избезумљено

одговорио: гле, ја сам мален, шта бих Ти одговорио? Мећем руку на уста своја (Јов. 39,37), и још:

ушима слушах о Теби, а сад Те око моје види. Зато поричем, и кајем се у праху и у пепелу (Јов. 42,5-6).

6. Ако мислиш даје ово довољно за утеху, онда се и сам можеш утешити. Ако ти се догоди било каква несрећа, то није од Бога, него ради људске злобе: но, ако будеш захвалан, уместо да вређаш Онога Ко се могао супротставити али је ипак допустио (ту несрећу) да би те испитао, онда ћеш и ти добити онакву награду какву добијају они који су пострадали Бога ради, јер си храбро поднео невоље од људи и јер си заблагодарио Ономе Ко је могао да их заустави али то није учинио. Видео си како су на праведника (Јова) били наведени и сиромаштво и болест - обе до крајњих граница. Ако хоћеш, показаћу ти како је против праведника тада заратила и природа, јер је изгубио десеторо деце, одједном, у њиховим најбољим годинама - десеторо деце која су се одликовала добродетељима. Изгубио их је не по општем закону природе, него од насилне и свирепе смрти. Ко би могао да изрази такву несрећу? Нико. Зато, кад одједном изгубиш сина и кћерку, поклони се овом праведнику и наћи ћеш велику утеху. Но, да ли су то једине несреће које су га задесиле? Не. Био је остављен и издан од стране пријатеља, увређен и исмејан од свих: како је то неиздрживо! Обично нашу душу не жалосте толико саме несреће, колико људи који нам се у несрећама ругају. А Јова не само да није имао ко да теши, него су га још и нападали и изругивали су му се са свих страна. Видиш ли како он жали због тога и каже: "чак се и ви дижете на ме и корите ме мојом срамотом" (Јов. 19,5), и још како говори: ближњи моји оставише ме и знанци моји заборавише ме, домаћи моји и слушкиње гледају ме као туђина, зовем слугу свога а он се не одазива, дах је мој мрзак. жени мојој, а преклињем је синовима утробе своје (Јов. 19,14-17). Други су ме - вели - плували, и свима сам постао прича. Све ово се ни слушати не може, а камоли на делу доживети.

7. Нека његова страдања буду лек за наше несреће, и његова ужасна бура - пристаниште у нашим страдањима. У свим невољама сећајмо се овог светог, и видећи како је његово тело само поднело сва људска страдања, поднесимо и ми мирно оне мале несреће које нам се догоде. Прибегавајмо увек тој књизи, као пожртвованој мајци која шири своје руке на све стране, која прима и теши уплашену децу. Чак и ако нас задесе најтеже несреће, у њој ћемо наћи поуздану утеху.

Ако кажеш: "то је био Јов, и зато је све поднео, а ја нисам као он", онда ћеш само још више да осудиш себе, а праведника да похвалиш. Ти би требало лакше да подносиш него он. Зашто? Зато што је он живео пре благодати и пре закона, кад није било такве строгости у животу, када није било такве благодати Духа, када је било тешко победити грех, када је на снази била клетва, када је смрт била страшна. А сада је борба лакша, јер су по доласку Христовом све те препреке уништене. Имајући све то у

мислима, тј. да су Јовова страдања била тежа него наша, и да је он ступио у борбу и борио се онда када је борба била тежа него сада, све треба да подносимо храбро и са великом благодарношћу, како бисмо и ми могли да добијемо такве венце какве је добио он, по благодати и човекољубљу Господа нашег Исуса Христа, са Којим нека је слава Оцу, са Духом Светим, сада и увек, и у векове векова. Амин.